

ĢENERĀLADVOKĀTA DAMASO RUISA-HARABO KOLOMERA
[DÁMASO RUIZ-JARABO COLOMER]

SECINĀJUMI,

sniegti 2008. gada 8. aprīlī¹

I — Ievads

1. Pēdējos piecos gados judikatūrā², kurā man bijis tas gods sniegt savu ieguldījumu³, Tiesa ir precīzāk iezīmējusi mazliet neskaidrās *ne bis in idem* principa aprises, kura vispārējo piemērojamību nevar pavājināt katrā konkrētā gadījuma specifika.

2. Tāpat, skatoties gleznu, lai gūtu atbilstīgu kopējo iespaidu, ir jāattālinās no krāsainā objekta, jo citādi pastāv iespēja, ka acs tiklens uztvers tikai svītras, faktūru un krāsu masu, nespējot aptvert gleznas vispārējo nozīmi.

3. Reizumis tas izrādās īpaši grūti, kā, piemēram, šajā lietā, kura daļēji ierosināta tādas personas paradoksalās rīcības dēļ, kas vēlas nodrošināt sev personīgu labklājību, atsaucoties uz pirms 47 gadiem tai piespriesto nāves sodu⁴, lai izmantotu *ne bis in idem* principu. Tas ir tiesību “spožums un posts”.

II — Atbilstošās tiesību normas

A — Šengenas *acquis*

4. Šajā tiesību aktu kopumā ietilpst:

a) nolīgums, kas noslēgts 1985. gada 14. jūnijā pilsētā Luksemburgā, kas tam

1 — Oriģinālvaloda — spāņu.

2 — Tiesa aplūkojusi šo principu septiņās lietās: 2003. gada 11. februāra spriedumā apvienotajās lietās C-187/01 un C-385/01 *Gözütok un Brügge* (*Recueil*, I-1345. lpp.), 2005. gada 10. marta spriedumā lietā C-469/03 *Miraglia* (Krājums, I-2009. lpp.), 2006. gada 9. marta spriedumā lietā C-436/04 *Van Esbroeck* (Krājums, I-2333. lpp.), 2006. gada 28. septembra spriedumā lietā C-150/05 *Van Straaten* (Krājums, I-9327. lpp.), 2006. gada 28. septembra spriedumā lietā C-467/04 *Gasparini* u.c. (Krājums, I-9199. lpp.), 2007. gada 18. jūlija spriedumā lietā C-288/05 *Kretzinger* (Krājums, I-6441. lpp.) un 2007. gada 18. jūlija spriedumā lietā C-367/05 *Kraaijenbrink* (Krājums, I-6619. lpp.).

3 — Apvienotajās lietās *Gözütok un Brügge*, lietā *Van Esbroeck* un lietā *Van Straaten* es savus secinājumus sniedzu attiecīgi 2002. gada 19. septembrī, 2005. gada 20. oktobrī un 2006. gada 8. jūnijā. Pārējās lietās, izņemot lietu *Miraglia*, kurā spriedums taists bez secinājumiem, ģenerāldvokāte Šarpstone [*Sharpston*] sniedza secinājumus 2006. gada 15. jūnijā — lietā *Gasparini* u.c. — un 2006. gada 5. decembrī — lietās *Kretzinger* un *Kraaijenbrink*.

4 — Nietzsche, F., *El crepúsculo de los ídolos*, izd. Alianza Editorial, Madride, 2006, 34. lpp. Šajā darbā, nodaļas “Maksimās un asprātības” 8. aforismā, kurā runa ir par dzīves kara skolu, Niče saistībā ar gribu izdzīvot parāda cilvēku dzimuma spēju izmantot sev par labu nelaimi: “viss, kas mani nenogalina, padara mani stiprāku”. Spānijā teiktu “lo que no mata, engorda”.

devusi savu vārdu [Šengena], starp Beniluksa Ekonomikas savienības valstīm, Vācijas Federatīvo Republiku un Francijas Republiku par pakāpenisku kontroles atcelšanu pie kopīgām robežām⁵;

- b) 1990. gada 19. jūnijā noslēgtā konvencija, ar ko īsteno šo nolīgumu⁶ (turpmāk tekstā — “Konvencija”) un kurā noteikti sadarbības pasākumi šīs kontroles atcelšanas seku izlīdzināšanai;
- c) protokoli un citu dalībvalstu pievienošanās dokumenti, deklarācijas un akti, ko pieņēmusi saskaņā ar Konvenciju izveidotā Izpildkomiteja, kā arī tie, ko pieņēmušas instances, kam šī komiteja piešķirusi lēmējtiesības⁷.

5. Ar protokolu (Nr. 2) (turpmāk tekstā — “Protokols”), kas pievienots Līgumam par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas dibināšanas līgumam, minētais *acquis* ir iekļauts Eiropas Savienības sistēmā, un saskaņā ar Protokola 2. panta 1. punkta pirmo daļu kopš Amsterdamas līguma stāšanās spēkā

(1999. gada 1. maijs) tas ir saistošs 1. pantā minētajām trīspadsmit valstīm⁸.

6. Padomes 2007. gada 6. decembra Lēmums 2007/801/EK⁹ ievērojami paplašināja Šengenas *acquis* teritoriālo piemērojamību, nosakot, ka šā *acquis* noteikumi ir pilnībā piemērojami Čehijas Republikā, Igaunijas Republikā, Latvijas Republikā, Lietuvas Republikā, Ungārijas Republikā, Maltas Republikā, Polijas Republikā, Slovēnijas Republikā un Slovākijas Republikā.

7. Apvienotā Karaliste¹⁰ un Īrijas Republika¹¹ šajā kopīgajā projektā nav iesaistījušās pilnīgi, izvēlēdamās piedalīties atsevišķās jomās.

8 — Beļģijas Karaliste, Vācijas Federatīvā Republika, Grieķijas Republika, Spānijas Karaliste, Francijas Republika, Luksemburgas Lielhercogiste, Austrijas Republika, Portugāles Republika, Itālijas Republika, Somijas Republika, Nīderlandes Karaliste un Zviedrijas Karaliste, kā arī Dānijas Karaliste, kurai tomēr ir īpašs statuss, kas tai ļauj nepiemērot nolēmus, kas pieņemti šajā jomā.

9 — OV L 323, 34. lpp.

10 — Padomes 2000. gada 29. maija Lēmums 2000/365/EK (OV L 131, 43. lpp.) un 2004. gada 22. decembra Lēmums 2004/926/EK par to, kā Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotā Karaliste piemēro daļu no Šengenas *acquis* noteikumiem (OV L 395, 70. lpp.).

11 — Par tās lūgumu tika pieņemts Padomes 2002. gada 28. februāra Lēmums 2002/192/EK (OV L 64, 20. lpp.).

5 — OV 2000, L 239, 13. lpp.

6 — OV 2000, L 239, 19. lpp.

7 — OV 2000, L 239, 63. un turpmākās lpp.

8. Lai gan, protams, Kipras Republikai¹², Bulgārijas Republikai un Rumānijas Republikai¹³ kopš to pievienošanās Eiropas Savienībai ir saistošs minēto noteikumu kopums, tomēr ir nepieciešama Padomes rīcība, lai pārbaudītu, vai ir izpildīti vajadzīgie nosacījumi to piemērošanai šīm valstīm.

9. Saistībā ar valstīm, kas nav Eiropas Savienības dalībvalstis, Protokola 6. pantā ir noteikts, ka Īslandes Republika un Norvēģijas Karaliste īsteno un pilnveido Šengenas *acquis*, kas šajās valstīs ir piemērojams kopš 2001. gada 25. marta¹⁴. Turklāt pastāv Nolīgums par Šveices asociēšanu minētā *acquis* īstenošanā, piemērošanā un pilnveidošanā¹⁵, kuram, iespējams, pievienosies Lihtenšteinas Firstiste atbilstoši Padomes izstrādātajam lēmuma projektam¹⁶.

10. Atbilstoši Protokola preambulai tā mērķis ir uzlabot Eiropas integrāciju, lai Eiropas Savienībai ļautu straujāk kļūt par telpu, kurā valda brīvība, drošība un tiesiskums.

11. Pamatojoties uz Protokola 2. panta 1. punkta otro daļu, Padome 1999. gada 20. maijā pieņēma Lēmumu 1999/435/EK un Lēmumu 1999/436/EK, ar ko definē Šengenas *acquis* un atbilstīgi Eiropas Kopienas dibināšanas līguma un Līguma par Eiropas Savienību attiecīgajiem noteikumiem nosaka tiesisko bāzi [juridisko pamatu] šā *acquis* normām¹⁷.

B — Īpaši par “*ne bis in idem*” principu

12 — Akta par pievienošanās nosacījumiem 3. panta 2. punkts (OV 2003, L 236, 50. lpp.).

13 — Akta par pievienošanās nosacījumiem 4. panta 2. punkts (OV 2005, L 157, 203. lpp.).

14 — 1996. gada 19. decembrī trīspadsmit Eiropas Savienības dalībvalstis, kas tolaik bija parakstījušas Šengenas vienošanos, un minētās Ziemeļvalstis Luksemburgā parakstīja *ad hoc* vienošanos, kuram sekoja 1999. gada 18. maija Nolīgums starp Eiropas Savienības Padomi un Īslandes Republiku un Norvēģijas Karalisti par šo valstu asociēšanu Šengenas *acquis* īstenošanā, piemērošanā un pilnveidošanā (OV L 176, 36. lpp.). Ar šā pēdējā nolīguma 15. panta 4. punktu Padomei bija uzdots noteikt brīdi, kad minētais nolīgums stājas spēkā attiecībā uz jaunajām līgumslēdzējām pusēm, un Padome šo uzdevumu izpildīja ar 2000. gada 1. decembra Lēmumu 2000/777/EK (OV L 309, 24. lpp.), vispārējā kārtībā norādot 2001. gada 25. martu (1. pants).

15 — Apstiprināts ar Padomes 2004. gada 25. oktobra Lēmumu 2004/860/EK (OV L 370, 78. lpp.).

16 — Padomes 2006. gada 1. decembra lēmuma projekts COM (2006) 752, galīgā redakcija.

12. Konvencijas III sadaļa “Policija un drošība” sākas ar nodaļu, kura veltīta “Policijas sadarbībai” (39.–47. pants) un kurai seko otra nodaļa, kas attiecas uz “Savstarpēju tiesisku palīdzību kriminālietās” (48.–53. pants).

17 — OV L 176, attiecīgi 1. un 17. lpp.

13. Trešo nodaļu ar virsrakstu “*Non bis in idem* principa piemērošana” veido 54.–58. pants, kas balstīti uz LES 34. un 31. pantu atbilstoši Lēmuma 1999/436 2. pantam un A pielikumam.

14. 54. pantā ir noteikts:

“Personu, kuras sakarā vienā Līgumslēdzējā Pusē ir pieņemts galīgs tiesas spriedums, nedrīkst par to pašu nodarījumu saukt pie atbildības citā Līgumslēdzējā Pusē, ar noteikumu, ka notiesāšanas gadījumā sods jau ir izciests, to izcieš vai to vairs nevar izpildīt atbilstīgi tās Līgumslēdzējas Puses tiesību aktiem, kurā spriedums pieņemts.”

C — Francijas tiesības

15. Piekritu apsvērumiem, ko sniegusi viena no personām, kas iestājušās lietā¹⁸ šajā prejudiciālajā tiesvedībā, par to, ka lēmumā par prejudiciālā jautājuma uzdošanu ir sniegta maz informācijas par piemērojamajiem Francijas noteikumiem¹⁹.

18 — Konkrētāk, Ungārijas valdība tās apsvērumu 8. nodaļā.

19 — Francijas un Vācijas iestāšanās lietā, kas diemžēl nav notikusi, varētu ļaut novērst dažas nepilnības.

16. Tomēr saskaņā ar Militārās tiesvedības kodeksa²⁰ 120. pantu aizmuguriski notiesātā persona varēja celt iebildumus pret spriedumu piecu dienu laikā pēc tā paziņošanas, bet, kā parasti notiek sprieduma aizmuguriskās taisīšanas gadījumos, ja paziņošanas fakts nav ticis apstiprināts, minētais 120. pants ļauj celt iebildumus tik ilgi, kamēr nav izbeidzies soda izpildes noilguma termiņš.

17. Savukārt Kriminālprocesa kodeksā²¹ ir paredzēts, ka soda izpildes noilguma termiņš ir 20 gadi kopš tā uzlikšanas²².

18. No šīm normām, tās aplūkojot kopā, izriet, ka aizmuguriski taisīts spriedums, kuras paziņošana ieinteresētai personai nav apstiprināta²³, kļūst nepārsūdzams²⁴, izbeidzoties 20 gadu termiņam kopš tā pasludināšanas, un jāatceras, ka šajā lietā noilguma termiņš sakrīt ar termiņu, kurā var lūgt pārskatīšanu²⁵.

20 — Lai gan šis kodekss pašlaik nav spēkā, tas ir piemērojams *ratione tempore* pamata lietai, ņemot vērā tā 1958. gada redakciju; tā priekštecis bija 1928. gada 9. marta likums.

21 — 133. panta 2. punkts pašlaik spēkā esošajā kodeksā un 639., 640. un 763. pants tekstā, kas bija piemērojams slepkavības laikā.

22 — Portugāles Republika savu apsvērumu 27. punktā atsaucas uz Francijas Kriminālprocesa kodeksa 639. pantu, no kura izrietot, ka soda izpildes noilguma termiņš sākas pirms aizmuguriski notiesātās personas aizturēšanas: “si le contumax se constitue prisonnier ou s'il est arrêté avant que la peine soit éteinte par prescription [...]” [ja aizmuguriski notiesātā persona atrodas ieslodzījumā vai ja tā tiek aizturēta pirms soda izpildes noilguma termiņa izbeigšanās].

23 — Aplūkojamajā lietā nav konstatēts, ka spriedums būtu paziņots notiesātajam.

24 — Franču termins, kas atbilst šim statusam, ir “irrevocabilité”, kas nozīmē, ka spriedums ir formāli galīgs.

25 — Tas izriet no Parizes kara tribunāla prokurora sniegtā atzinuma, uz kuru es sīkāk atsaukos šē turpmāk.

III — Fakti, pamata prāva un prejudiciālais jautājums

19. Klausu Burkēnu [*Klaus Bourquain*], Vācijas pilsoni, kas bija Francijas ārzemnieku leģiona dalībnieks²⁶, ar 1961. gada 26. janvāra spriedumu Bruņoto spēku pastāvīgais tribunāls Konstantīnas austrumzonas [*Zone Est Constantinoise*] apgabalā, Bonē [*Bône*]²⁷, notiesāja par slepkavību, aizmuguriski atzina viņa vainu un piesprieda nāvessodu.

20. Minētais kara tribunāls atbilstoši tolaik spēkā esošajam Francijas kriminālkodeksam uzskatīja par pierādītu, ka 1960. gada 4. maijā Burkēns, vēlēdamies dezertēt pie Alžīrijas un Tunisijas robežas, Eltarfas [*El Tarf*] apgabalā²⁸, bija nošāvis citu Ārzemnieku leģiona karavīru, kas arī bija vācietis un kas centās neļaut viņam dezertēt.

26 — Papildus aktīvajai lomai Alžīrijas karā šis franču armijas elites korpuss, kuru 1831. gadā izveidoja karalis Lui Filips I [*Louis-Philippe I*], 1863. gada 30. aprīlī Meksikā ierakstīja vienu no slavenākajām lappusēm tā vēsturē Kameronas [*Camarón*] kaujā, kad 65 karavīri Žana Danžū [*Jean Danjou*] vadībā desmit ilgas stundas turējās pretī tūkstošiem regulārās Meksikas armijas karavīru; šo notikumu savā romānā ļoti uzskatāmi attēlojis Mañes, J., *El mito de Camerone*, 2. izdevums, izd. Hergué Editorial, Huelva, 2005.

27 — Pilsēta Alžīrijā, tagad Annaba [*Annaba*], senos laikos — Hipona [*Hipona*], kurā Sv. Augustīns bija bīskaps no 396. līdz 430. gadam.

28 — Neraugoties uz nepārvaramo barjeru starp realitāti un daiļliterāturu, šī skumjā notikuma apstākļi tomēr atgādina A. Kāmī [*Camus, A.*] sacerējumu "Svešinieks" (*El Extranjero*, izd. Alianza Editorial, Madride, 2003). Nobela prēmijas laureāts, dzimis Alžīrijā, ar neizpušķotu eksistencialismu stāsta par Merso [*Mersault*] bēdām Alžīrijā, par personāžu, kas paliek pilnīgi vienaldzīgs pret viņa mātes nāvi vai pret iespēju precēties; būdams apātijā, viņš šauj no revolvera uz "arābu" tikai tādēļ vien, ka viņu apžilbinājis saules atspulgs uz arāba naža, un šī apātija turpinās pat tiesas procesā, kurā viņam piespriež nāves sodu un kura laikā viņš izraisa publikas smieklus, paziņojot, ka vienīgais iemesls viņa rīcībai bija saule.

21. Notiesātais nekad nav stājies Tribunāla priekšā, jo aizbēga uz Vācijas Demokrātisko Republiku; sods nav ticis izpildīts, lai gan uz viņa mantu tika uzlikts arests izdevumu piedziņas nodrošinājumam.

22. Nekāds cits kriminālprocess pret Burkēnu nav ticis ierosināts nedz Francijā, nedz Alžīrijā; savukārt Vācijas Federatīvās Republikas iestādes 1962. gadā izdeva apcietināšanas orderi, kas tika nosūtīts Vācijai Demokrātiskajai Republikai un kuru tā ir noraidījusi.

23. 2002. gadā *Staatsanwaltschaft Regensburg* (Rēgensburgas Prokuratūra) uzsāka darbības, lai Burkēnu notiesātu Vācijā par šiem pašiem nodarījumiem.

24. Tomēr tolaik ar 1961. gada 26. janvāra spriedumu uzlikto sodu vairs nevarēja izpildīt Francijā, jo: 1) 1968. gadā šī valsts bija amnestējusi²⁹ noziegumus, ko izdarījuši tās karavīri kara notikumu gaitā Alžīrijā, 2) tā noilgums bija iestājies 1981. gadā un 3) tajā pašā gadā tika atcelts nāvessods³⁰.

29 — 1968. gada 31. jūlija likums.

30 — 9. oktobra likums Nr. 81-908 (*Oficiālais Vēstnesis*, 1981. gada 10. oktobris, 2759. lpp.). Nesen atbilstoši reformai, kas paredzēta 2007. gada 23. februāra Konstitucionālajā likumā Nr. 2007-239 (*Oficiālais Vēstnesis*, 2007. gada 24. februāris, 3355. lpp.), Francijas Republika norādīja uz šo atcelšanu savas Konstitūcijas 66. pantā.

25. Šajos apstākļos *Landgericht Regensburg* (Rēgensburgas Apgabaltiesa) lūdza *Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht* (Ārvalstu un starptautisko krimināltiesību institūts) sniegt atzinumu, un tas atbildēja, ka, lai gan aizmuguriski taisītā sprieduma tūlītēja izpilde nebija iespējama Francijas tiesību īpatnību dēļ, minētais spriedums no formālā un materiālā viedokļa ir ieguvis galīga lēmuma juridisko spēku, kas liedz uzsākt jaunu kriminālprocesu.

26. Turklāt šī pati tiesa atbilstoši Konvencijas 57. pantam lūdza Francijas Tieslietu ministriju sniegt informāciju par to, vai 1961. gada 26. janvāra spriedums ir šķērslis jauna procesa uzsākšanai Vācijā, ņemot vērā Konvencijas 54. pantu.

27. Parīzes kara tribunāla prokurors apstiprināja, ka spriedums ir ieguvis galīga lēmuma juridisko spēku, ka tas nav pārsūdzams kopš 1981. gada un ka tas nav izpildāms Francijā, jo ir iestājies soda izpildes noilgums, taču uzskatīja, ka Konvencijā noteiktais *ne bis in idem* princips šajā lietā nav piemērojams³¹.

28. Šie dažādie viedokļi pastiprināja *Landgericht Regensburg* šaubas, un tā ar rīkojumu par

prejudiciālā jautājuma uzdošanu vēlas noskaidrot, vai Konvencijas 54. pantā paredzēts, ka sodam kaut kad agrāk ir jābūt bijušam izpildāmam. Saskaņā ar iesniedzējtiesas argumentiem tiesības pieprasīt sākt jaunu procesu, kamēr nav beidzies noilguma termiņš³², nozīmē, ka sodu var izpildīt tikai kopš šā termiņa izbeigšanās brīža, kas ir tieši tas brīdis, kad iestājas soda izpildes noilgums³³.

29. Līdz ar to *Landgericht Regensburg* apturēja tiesvedību un uzdeva Tiesai šādu prejudiciālu jautājumu:

“Vai viena līgumslēdzēja puse var saukt pie kriminālatbildības personu, attiecībā uz kuru citā līgumslēdzējā pusē ir taisīts galīgs spriedums, par tiem pašiem faktiem, ja šai personai noteikto sodu saskaņā ar tās valsts tiesībām, kas taisījusi spriedumu, nav bijis iespējams izpildīt?”

31 — Šī ideja ir acīmredzami pretrunīga, jo neatkarīgi no jautājuma, vai sods nav izpildīts vai pašlaik nav izpildes procesā, cits principa piemērošanas nosacījums ir tāds, ka šo sodu “vaisr nevar izpildīt” atbilstīgi tās valsts tiesību aktiem, kurā spriedums pieņemts.

32 — Esmu pārliecināts, ka runa ir par termiņiem, ko skaita paralēli.

33 — Apzināti neapskatišu jautājumu par sodu neizpildi amnestijas dēļ, jo šis aspekts ietilpst tikai un vienīgi valsts tiesas kompetencē, neskarot Tiesas kompetenci izvērtēt tā iespējamo ietekmi saistībā ar Konvencijas 54. pantu.

IV — Tiesvedība Tiesā

30. Rikojums par prejudiciālā jautājuma uzdošanu Tiesas kancelejā tika reģistrēts 2007. gada 21. jūnijā.

31. Tiesas Statūtu 23. pantā noteiktajā termiņā savus apsvērumus iesniedza Burkēns, Komisija, kā arī Čehijas, Ungārijas, Nīderlandes un Portugāles valdības.

32. Iespēja sniegt secinājumus radās pēc 2008. gada 19. februāra vispārējās sapulces, kad man 27. februārī tika paziņots, ka termiņš lūguma par tiesas sēdes rīkošanu iesniegšanai ir izbeidzies 25. februārī un neviens to nav iesniedzis.

V — Prejudiciālā jautājums vērtējums

A — *Ievada piezīmes par “ne bis in idem” principu Šengenas acquis ietvaros*

1) Divas principa izpausmes

33. Tiesa atzīst atšķirīgu piemērojamību *ne bis in idem* principam atkarībā no tā, vai runa ir par konkurences jomu³⁴ vai par Eiropas Savienības “trešo pilāru”: lai gan abos gadījumos ir apstiprināts aizliegums uzlikt dubultu sankciju, tomēr tikai otrajā gadījumā³⁵ tas attiecas arī uz iespēju tikt divreiz tiesātam par vienu un to pašu nodarījumu (*nemo debet bis vexari pro una et eadem causa*).

34 — 1972. gada 14. decembra spriedums lietā 7/72 *Boehringer Mannheim*/Komisija (*Recueil*, 1281. lpp.), ar kuru tas atzīts par Kopienų tiesību vispārēju principu.

35 — Vervaele, J., El principio non bis in idem en Europa, *La orden de detención y entrega europea*, Arroyo, L. un Nieto, A., izd. Universidad de Castilla-La Mancha, Cuenca, 2006, 229. lpp., uzsver principa ierobežotu piemērojamību konkurences tiesību jomā.

34. Ārvalstu tiesu taisīto spriedumu krimināllietās pilnīga atzišana ir īsts izaicinājums Kopienų tiesību sistēmai, un Tiesa, neizvairoties no atbildības, saistībā ar personu brīvu pārvietošanos ir nospriedusi, ka Konvencijas 54. pants garantē šīs pamatbrīvības izmantošanas iespēju jebkurai personai, attiecībā pret kuru ir pieņemts galīgais spriedums, bez bailēm, ka citā līgumslēdzējā valstī pret to tiks veikta jauna kriminālvajāšana par tiem pašiem nodarījumiem³⁶.

2) Par tradicionālajiem pamatiem

35. Konvencijas 54. pants nepieļauj vairākkārt veikt kriminālvajāšanu un attiecīgos gadījumos uzlikt sodu vienai personai par vienu un to pašu noteiktu pretlikumīgu rīcību, lai kriminālvajāšanu un sodu kumulācijas dēļ nepieļautu atkārtotu *ius puniendi* piemērošanu³⁷.

36. Tiesiskās drošības princips kriminālprocesā garantē apsūdzētajam, ka viņu vēlreiz

36 — Attiecīgi 38., 32., 57. un 27. punkts spriedumos, kas pieņemti apvienotajās lietās *Gözütok* un *Brügge*, lietā *Miraglia*, lietā *Van Straaten* un lietā *Gasparini* u.c.

37 — Secinājumi, kas sniegti apvienotajās lietās *Gözütok* un *Brügge* (48. un turpmākie punkti) un lietā *Van Esbroeck* (18. un turpmākie punkti).

netiesās par to pašu rīcību, ja viņš jau bijis attaisnots, un ka viņam neuzlikts jaunu sodu, ja viņš jau bijis notiesāts.

37. Turklāt nevar aizmirst taisnīguma lomu, kas ir samērīguma pamatā, aizliedzot kumulēt sodus³⁸; ja papildus iekļaušanai atpakaļ sabiedrībā³⁹ ikvienam sodam ir divējāds mērķis — sodīt un atturēt, sodot par rīcību un atturot citus iespējamus pārkāpējus to atkārtot, tam tomēr arī jāizsver šie mērķi, ievērojot atbilstošo līdzsvaru starp attiecīgās rīcības sodīšanu un brīdinājumu citiem.

38. Visbeidzot, tā kā tā ir tiesību sistēmas struktūras prasība, *ne bis in idem* principa leģitimitāte balstās arī uz *res judicata* respektēšanu.

38 — Lai gan jautājuma prozaiskums nerunā par labu tā izskatīšanai no literatūras viedokļa, tomēr nevar nepievērst uzmanību A. Dimā šā principa interpretācijai viņa *Impressions de voyage*, izd. Michel Lévy Frères Libraires-Éditeurs, Parīze, 1855, 57. lpp., ko viņš jautri un, neievērojot stingri juridisku pieeju, saista ar problēmu piemērot divas reizes vienu un to pašu sodu, kad viņš apraksta drošu metodi, ko "cadi" izmantoja, lai vienkāršotu tiesvedību Kairā; aizturot zagli, viņam nogriež ausi, un tad atkārtošanas gadījumā "nav iespējams noliegt vainu, ja vien auss nav ataugusi, kas notiek reti; tāpat otro nogriež atbilstoši juridiskajai aksiomai *non bis in idem*".

39 — Henzelin, M., *Ne bis in idem*, un princīpe à géométrie variable, *Revue Pénale Suisse*, 123. sējums, 2005, 4. burtnīca, izd. Stämpfli Editions SA, 347. lpp.

3) Jaunākas izmaiņas

apsvērumā ir tieši norādīts uz augstu savstarpēju dalībvalstu uzticību.

a) Par uzticību starp valstīm...

39. Kaut arī šis jēdziens Eiropas kriminālprocesa tiesību sistēmā ir jauns, tas ir pamatā savstarpējās atzišanas principam⁴⁰, kas ieviests ar 1999. gada 16. oktobra Tamperes Eiropadomes secinājumu 33. punktu⁴¹.

40. Padomes 2002. gada 13. jūnija Pamatlēmuma 2002/584/TI par Eiropas apcietināšanas orderi un par nodošanas procedūrām starp dalībvalstīm⁴² preambulas desmitajā

41. Viss iepriekš minētais ļāva domāt, ka Tiesa nekavēties uzsvērt — kā tā arī izdarīja pie pirmās iespējas⁴³ —, cik svarīga ir savstarpējā uzticība, kas ir nepieciešams nosacījums Konvencijas 54. panta piemērošanai, saskaņā ar kuru katrai dalībvalstij ir jāakceptē veids, kādā krimināltiesības tiek piemērotas pārējās, pat gadījumā, kad šajā dalībvalstī tiktu panākts cits risinājums; citiem vārdiem sakot, no seku viedokļa savstarpējās uzticības *ratio* ir utilitārisma nokrāsa, atbalstot savstarpējās atzišanas principu.

42. Tomēr, kaut arī šis Tiesas sniegtais skaidrojums atvieglo noteiktu lietu atrisināšanu, ar to nepietiek citās lietās, it īpaši tāpēc, ka ciešākas sadarbības sistēma piešķir dažādām valsts tiesām galveno lomu, kas prasa paaugstinātas interpretācijas prasmes⁴⁴.

40 — Tas būtu jāpieņem bez šaubām, kā par to pamatoti atgādina Moreiro González, C. J., *Las cláusulas de seguridad nacional*, izd. Iustel, Portal Derecho S. A., Madride, 2007, 132. un 133. lpp.: valsts piekrišana principā rada starptautiskās normas un pamatjautājumu par valstu saistībām.

41 — Nedaudz vēlāk uzticības jēdziens tika minēts pasākumu programmā, ar kuru īstenotu tiesas lēmumu savstarpējās atzišanas principu krimināllietās (OV 2001, C 12, 10. lpp.), lai "pastiprinātu ne tikai sadarbību starp dalībvalstīm, bet arī cilvēktiesību aizsardzību. [...] Lēmumu krimināllietās savstarpējās atzišanas principa ieviešanas priekšnoteikums ir tas, ka dalībvalsts uzticas citu dalībvalstu krimināltiesību sistēmām. Šis uzticības pamatā it īpaši jābūt kopīgai apņēmībai attiecībā uz tādiem principiem kā brīvība, demokrātija un cilvēktiesību ievērošana, pamatbrīvības un tiesiskā kārtība".

42 — OV L 190, 1. lpp.

43 — Iepriekš minētā 2003. gada 11. februāra sprieduma apvienotajās lietās *Gözütok un Brügge* 33. punkts, kas atbilst manu secinājumu 124. punktam.

44 — Privileģētā pieredze, ko esmu guvis, strādājot par valsts tiesnesi un vēlāk par ģenerāldokātu Luksemburgā, ļauj man nepieņemt apsvērumiem, kas izklāstīti Flore, D., *La notion de confiance mutuelle: l'alpha ou l'oméga d'une justice pénale européenne, La confiance mutuelle dans l'espace européen/Mutual Trust in the European Criminal Area*, izd. Editions de l'Université de Bruxelles, 2005, 17. lpp.: "Ja Briseles tiesnesim reizēm var būt šaubas par viņa kolēģa no Arlonas vai Briges piemērotību, kā viņam varētu būt pārliecība par lēmumiem, ko pieņem tālu esošais kolēģis, kuru viņš nekad nav redzējis un noteikti nekad nesatiks, kurš pieņem lēmumu valsti, ko viņš nepazīst un uz ko, iespējams, nekad netiks, kuram, iespējams, nav tāds pats statuss vai neatkarība kā viņam, kurš piemēro citas tiesības un runā citā valodā [...]".

43. Atbilstīgs līdzeklis, lai novērstu pārpratumus, varētu būt dalībvalstu krimināltiesību un kriminālprocesa tiesību saskaņošana⁴⁵, jo atturība no lēmumu pieņemšanas šajā tiesību jomā parasti pazūd, tiklīdz tiek konstatēts, ka citā valstī pieņemtais lēmums krimināllietā sniedz identiskas garantijas.

44. Pašlaik *ne bis in idem* princips joprojām izpaužas kā kopīgās uzticības karognesējs, jo neatkarīgi no tā, vai konverģence kādreiz tiks īstenota, Konvencijas 54. pants nav atkarīgs no krimināltiesību aktu tuvināšanas starp valstīm⁴⁶; tieši otrādi — tuvināšanas trūkums vēl jo vairāk pastiprina tā piemērojamību.

45. Lai gan katrai valstij ir jāprezūmē, ka visas pārējās ievēro noteiktus nosacījumus, it īpaši pamattiesību jomā, pieredze liecina par to, ka savstarpēja uzticība ir normatīvs princips, kurš ietver ar trešo pilāru saistīto pienākumu interpretācijas normas un kam ir lojālās sadarbības principam līdzvērtīga loma⁴⁷.

46. Lai gan tās avots ir atrodamas abstraktajā valstu sadarbības jomā, savstarpējā atzišana izpaužas tādējādi, ka individuālās garantijas kļūst "taustāmākas"⁴⁸, un tādēļ tiek pārbaudīti pieņemtie standarti subjektīvo tiesību jomā, kurā apstākļi, ka tiesību subjekti bieži vien atsaucas uz šīm tiesībām, palielina iespējamību panākt kopīgu izpratni.

b) ...līdz indivīda tiesību atzišanai

47. Neraugoties uz panākto progresu, galveno brīvību (tādu kā [brīva] aprite) atdališana no aizlieguma tiesāt vai uzlikt sodu "divreiz par vienu un to pašu nodarījumu" joprojām prasa ievērojamas pūles, kuras tiek attaisnotas atkarībā no sasniegtā integrācijas līmeņa Eiropas Savienībā, kurā pilsonis tiek uztverts kā tiesību īpašnieks un persona, kas gala rezultātā gūst labumu no normām⁴⁹.

48. Tomēr neuzskatu par problēmu papildināt normas (ne aizstājot tās) par sadarbību starp valstīm, kuru pamatā ir savstarpēja

45 — To var uztvert kā mērķi, taču nekādā ziņā tas nav vienīgais priekšnosacījums telpas, kurā valda brīvība, drošība un tiesiskums, izveidei.

46 — Iepriekš minētā 2003. gada 11. februāra sprieduma apvienotajās lietās *Gözütok un Brügge* 32. punkts.

47 — De Schutter, O., *La contribution du contrôle juridictionnel à la confiance mutuelle, La confiance mutuelle dans l'espace européen/Mutual Trust in the European Criminal Area*, izd. Editions de l'Université de Bruxelles, 2005, 103. lpp.

48 — Es uzsvēru, ka *ne bis in idem* princips ietver vienu no šīm individuālajām garantijām.

49 — Manos secinājumos apvienotajās lietās *Gözütok un Brügge* es pievērsu uzmanību šim jutīguma deficītam un uzsvēru, ka Konvencijas 54. un turpmākie panti ir jāaplūko no pilsoņa viedokļa (114. un 115. punkts).

uzticība, ar pieeju, kas sliecas piemērot pamatbrīvības kā atskaites punktu⁵⁰, jo *ne bis in idem* princips ir uztverams kā tiesas aizsardzības pret *ius puniendi* izpausme, kas izriet no tiesībām uz lietas taisnīgu izskatīšanu⁵¹, kurām turklāt ir konstitucionālo tiesību statuss dažās valstīs, kas ir Šengenas sistēmas dalībnieces⁵².

49. *Ne bis in idem* princips tā īsto normatīvo blīvumu iegūst līdz ar subjektīvo tiesību uz vienveidīgu pieeju attiecībā uz sankcijām izveidi⁵³, būdams nostiprināts uz stingra pamata, kas palīdz kompensēt dažu institūtu, tādu kā noilgums, *res iudicata* vai dažādas samērīguma teorijas, vājos aspektus⁵⁴, ko

nevar apmierinoši atrisināt tikai valstu savstarpējas uzticības principa izmantošana⁵⁵.

50. Šīs perspektīvas ir kļuvušas skaidrākas līdz ar *ne bis in idem* principa atsevišķu atzišanu Eiropas Savienības Pamattiesību hartā⁵⁶, kuras 50. pantā ir noteikts, ka “nevienu nedrīkst atkārtoti tiesāt vai sodīt krimināllietā par nodarījumu, par kuru viņš saskaņā ar tiesību aktiem Savienībā jau ticis attaisnots vai notiesāts ar galīgu spriedumu”.

51. Pamattiesību daudzo aspektu vidū īpaša uzmanība ir jāpievērš ierobežojumiem un izņēmumiem, kas tajās paredzēti attiecībā uz savstarpējo atzišanu⁵⁷, pie nosacījuma, ka tas atbilst principiem, kas ir kopīgi visām dalībvalstīm⁵⁸.

50 — Peers, S., *EU Justice and Home Affaire Law*, 2. izdevums, izd. Oxford University Press, 2006, 460. lpp., atklāj Eiropas Savienībā — kā augsta integrācijas līmeņa atspoguļojumu — noteiktus sadarbības krimināllietās pasākumus, kas, viņaprāt, veicina starptautisko cilvēktiesību normu attīstību.

51 — Esmu ietecis šo interpretāciju manos secinājumos apvienotajās lietās *Gözütok un Brügge*.

52 — Šis princips ir ietverts arī tādos starptautiskajos nolīgumos kā 1966. gada 19. decembra Starptautiskais pakts par civilajām un politiskajām tiesībām (14. panta 7. punkts) vai Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 7. protokols (4. pants). Tomēr šie dokumenti ir saistīti ar šā principa iekšējo dimensiju, nodrošinot to piemērošanu valsts jurisdikcijā.

53 — Kā norādījusi ģenerālvokāte Šarptone, “valstij ir tikai viena iespēja izvērtēt un pieņemt spriedumu par personas izdarīto, iespējams, krimināli sodāmā darbību” (viņas 2006. gada 15. jūnijā sniegto secinājumu lietā *Gasparini* u.c. 92. punkts).

54 — Šie vājie aspekti pastāvēs tik ilgi, kamēr netiks saskaņotas krimināltiesības un kriminālprocesa tiesības.

55 — Labs piemērs šajā sakarā ir iepriekš minētā lieta *Gasparini* u.c., kurā Tiesa izvēlējās maksimālistisku pieeju savstarpējās uzticības jautājumā un nepiekrita ģenerālvokātes Šarptones secinājumiem, kas savukārt uzskatīja, ka šo jēdzienu nevar uzskatīt par pietiekamu pamatu *ne bis in idem* principa piemērošanai valsts nolēmumiem par kriminālprocesa izbeigšanu saistībā ar noilguma iestāšanos (108. un turpmākie punkti).

56 — Manos 2006. gada 12. septembrī sniegtajos secinājumos lietā C-303/05 *Advocaten voor de Wereld*, kurā spriedums taisīts 2007. gada 3. maijā (Krājums, I-3633. lpp.), es apgalvoju, ka “Hartai ir jābūt obligāti izmantojamai kā būtiskam interpretācijas līdzeklim, aizsargājot pilsoniem piešķirtās garantijas, kas ietilpst dalībvalstu mantojumā. Uz šo izaicinājumu ir jāatbild piesardzīgi, bet stingri, pilnīgā pārliecībā, ka, ja pamattiesību aizsardzība ir obligāta Kopienas pilārā, tad no tās vairs nevar atteikties trešajā pilārā, jo pēc tās satura būtības tā var ietekmēt personīgas brīvības, kas ir priekšnosacījums visām pārējām, pašus pamatus”. Tāpat ar 2007. gada 13. decembra Lisabonas līgumu tika grozīts LES 6. pants, to papildinot ar šādu punktu: “Savienība atzīst tiesības, brīvības un principus, kas izklāstīti 2000. gada 7. decembra Eiropas Savienības Pamattiesību hartā, un šai Hartai ir tāds pats juridiskais spēks kā Līgumiem”.

57 — Tas izriet no LES 6. panta un iepriekš minētā Padomes Pamatlēmuma 2002/584/TI 1. panta 3. punkta.

58 — Tiesas 2004. gada 14. oktobra sprieduma lietā C-36/02 *Omega* 34., 37. un 38. punkts (Krājums, I-9609. lpp.).

B — “Galīgā sprieduma” jēdziens

52. No *Landgericht Regensburg* uzdotā jautājuma formulējuma ir redzams, ka tās problēma ir saistīta vienīgi ar Konvencijas 54. panta, kurā aizliegta vajāšana par tiem pašiem nodarījumiem, piemērojamību tad, ja notiesāšanas gadījumā sodu “vairs nevar izpildīt”.

53. Tomēr vispirms ir jāpārbauda, vai aizmuguriski veiktā notiesāšana ir “galīgs spriedums” minētās normas izpratnē, ņemot vērā, ka nav iespējams tūlīt izpildīt sodu, jo gadījumā, ja tiek atrasta aizmuguriski notiesātā persona, ir jāuzsāk jauns process.

1) Interpretācija

54. Iepriekš minētajā 2007. gada 18. jūlija spriedumā lietā *Kretzinger* šis jautājums tika

atstāts bez izskatīšanas⁵⁹, tā 67. punktā norādot, ka “jautājums, vai aizmuguriski pasludināts spriedums, kura izpildi atbilstoši Pamatlēmuma 5. panta 1. punktam var pakļaut nosacījumiem, ir uzskatāms par nolēmumu, ar kuru persona ir “notiesāta ar galīgu tiesas spriedumu” KĪŠN 54. panta izpratnē, [...] nav jāpārbauda”.

55. Tomēr Tiesa izmantoja plašu kritēriju, apstiprinot nepieciešamību Eiropas Savienībā respektēt nolēmumus, ar kuriem apsūdzētās personas procesuālais stāvoklis tiek noslēgts atbilstoši tās valsts tiesību aktiem, kurā tikušas ierosinātas attiecīgās procedūras.

56. Tātad Tiesa galīgā sprieduma jēdzienā iekļauj valsts procedūras pārtraukšanu, kad prokuratūra izdod rīkojumu par krimināl-

59 — Savukārt ģenerāladvokāte Šarpstone šo jautājumu izskatīja savos 2006. gada 5. decembrī sniegtajos secinājumos, kuros viņa, pamatojoties uz savstarpējās uzticības principu, apgalvoja, ka uz aizmuguriski taisītu spriedumu attiecas Konvencijas 54. pantā paredzētā aizsardzība, ja vien tas atbilst Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 6. panta prasībām (101. punkts).

procesa izbeigšanu, nenododot lietu tiesā (apvienotās lietas *Gözütok* un *Brügge*), kā arī nolēmumus, ar kuriem apsūdzēto personu attaisno vai nu pierādījumu trūkuma dēļ (lieta *Van Straaten*), vai arī noilguma iestāšanās dēļ (lieta *Gasparini* u.c.).

57. Turklāt, lai gan pastāv atšķirības starp dažādām Konvencijas 54. panta valodu versijām⁶⁰, teleoloģisks iemesls, saskaņā ar kuru ir jāveicina personu aprīte, nepārprotami iekļaujas brīvības, drošības un tiesiskuma telpā, kuras izveide tiktu apdraudēta, ja valsts procedūru īpatnības neļautu izmantot plašu galīgā sprieduma jēdziena nozīmi.

58. Pēc idejas *res judicata*⁶¹ piešķir spriedumam tiesisko statusu, kas nav grozāms nekādā veidā vai nu tāpēc, ka nepastāv pārsūdzēšanas iespēja, vai arī tāpēc, ka sūdzība nav iesniegta tiesību aktos noteiktajā termiņā⁶².

60 — Es arī esmu minējis šīs lingvistiskās atšķirības citā kontekstā manos secinājumos apvienotajās lietās *Gözütok* un *Brügge*.

61 — Atbilstoši 1. pantam noraidītajā Grieķijas Republikas iniciatīvā, lai pieņemtu Padomes pamatlēmumu par *ne bis in idem* principa piemērošanu (OV 2003, L 100, 24. lpp.), spriedums ir galīgs, ja tam atbilstoši valsts tiesībām ir *res judicata*. Par citām perspektīvām skat. Almagro, J. un Tomé, J., *Instituciones de Derecho Procesal. Proceso Penal*, izd. Trivium, Madride, 1994, 347. lpp., un Cortés, V., *Derecho Procesal. Parte General. Proceso Civil*, 6. izdevums, izd. Tirant lo Blanch, Valensija, 1992, 1. sējums, 488. lpp.

62 — Šo ideju atspoguļo redakcija franču valodā "définitivement jugé", angļu valodā "finally disposed", vācu valodā "rechtskräftig abgeurteilt" vai itāļu valodā "giudicata con sentenza definitiva", lai gan, piemēram, Spānijas tiesību sistēmā šis nolēmumu veids ir apzīmēts ar terminu "sentencia firme", ko apstiprina Konvencijas 54. panta versija spāņu valodā, jo ar "sentencia definitiva" apzīmē tikai spriedumu, kas taisīts pirmajā instancē.

2) Aizmuguriski pasludināts spriedums

59. Valstu starpā pastāvošās konceptuālās atšķirības attiecībā uz *in absentia* pieņemtiem tiesas nolēmumiem ir šķērslis netraucētai sadarbībai krimināllietās; tas cita starpā tika norādīts neseno ierosinātajās iniciatīvās⁶³, ar kurām mēģināts radīt vienveidības iedīgļus, organizējot kritērijus saistībā ar kopīgiem noteikumiem, kuru mērķis ir samazināt šīs atšķirības.

60. Aplūkojamajā lietā iespējamais vēlākais spriedums acīmredzami novērstu Bones Tribunāla taisītā sprieduma "galīgo" raksturu no Konvencijas 54. panta viedokļa.

61. Tomēr šaubas ir ierobežotas laika ziņā, jo — kā to apstiprina Parīzes Kara tribunāla prokurors — spriedums ir ieguvis galīga lēmuma spēku 1981. gadā, t.i., pirms procesa uzsākšanas Vācijā; šis atzinums⁶⁴ nevar tikt apstrīdēts Kopienų tiesību līmenī.

63 — Piemēram, Slovēnijas, Francijas, Čehijas, Zviedrijas, Slovākijas, Apvienotās Karalistes un Vācijas valdību iniciatīva, kas ierosināta Eiropas Savienības Padomē 2008. gada 14. janvāra darba dokumentā Nr. 5213/08, lai veicinātu tiesu sadarbību un aizmuguriski taisīto spriedumu savstarpējo atzīšanu.

64 — Ir jāuzsver saskanība ar lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu norādīto informāciju, jo ar lēmuma pasludināšanu bija sācies termiņš, kurā notiesātais varēja to apstrīdēt, kā arī suda izpildes noilguma termiņš un tātad līdz ar šo divu termiņu izbeigšanos, nepastāvot nekādi pārskatīšanas iespējas, lēmums no materiālā un formālā viedokļa kļuva neatceļams.

62. Tiesai tomēr jāņem vērā, ka Konvencijas 54. pantā netiek prasīts, lai spriedums kļūtu galīgs tā pasludināšanas brīdī, jo pietiek ar to, ka šis nosacījums ir izpildīts brīdī, kad sākas otrais process⁶⁵; attiecībā uz Burkēnu tas tika uzsākts 2002. gadā, kad kara tribunāla spriedums jau bija ieguvis galīga lēmuma spēku Francijas tiesiskā regulējuma izpratnē.

65. Ievērojot iepriekš izklāstītos iemeslus, aizmuguriski taisīts spriedums ir jāuzskata par “galīgu” Konvencijas 54. panta piemērošanas nolūkā.

63. Turklāt atbilstoši dažādiem tiesību dokumentiem⁶⁶ apsūdzētās personas klātbūtne ļauj tai īstenot savu aizstāvību un savas tiesības uz lietas taisnīgu izskatīšanu⁶⁷; turklāt Padomes Pamatlēmums 2002/584/TI⁶⁸ ļauj prasīt no valsts, kas vēlas panākt aizmuguriski piesprietā soda izpildi, sniegt pietiekamas garantijas, ka notiesātajai personai būs iespēja lūgt lietas atkārtotu izskatīšanu, kurā tiktu garantētas tās pamattiesības.

C — Nosacījums par “soda neizpildi”

66. Šajā prejudiciālajā tiesvedībā nav strīda par to, ka tajā brīdī, kad tika uzsākts process Vācijā, sods nebija izpildāms Francijā, jo, pirmkārt, attiecībā uz to bija iestājies noilgums un, otrkārt, šī valsts bija atcēlusi nāvessodu un pieņēmusi likumu par amnestiju attiecībā uz notikumiem Alžīrijā.

64. Šis apsūdzētajai personai paredzētās garantijas pārveidošana par nosacījumu, kas atceļ citas tiesības, radītu absurdu situāciju, kas notiktu, ja *ne bis in idem* principa piemērošana attiektos tikai uz lēmumiem, kas izslēdz jebkādu pārskatīšanu par labu apsūdzētajai personai.

67. Tomēr *Landgericht Regensburg* uzdotais jautājums ir par to, vai soda izpildes šķērslim ir jābūt vēlākam par tā uzlikšanu, kā apgalvo Ungārijas valdība, norādot, ka Konvencijas 54. pants pieļaujot *a posteriori* radušos šķēršļus, taču neparedzot gadījumu, kad sodu nevar izpildīt jau no paša sākuma, kā aplūkojamajā lietā, kurā Burkēna neierašanās [tiesā] padarīja neiespējamu jauna procesa, lai īstenotu sodu, organizēšanu.

65 — Šajā sakarā paskaidrojums var atrast manos secinājumos lietā *Van Esbroeck*, kuros es izvērtēju Konvencijas 54. panta piemērojamību laikā.

66 — Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6. pants un Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 47. un 48. pants.

67 — Lai iepazītos ar apsūdzību, izmantotu iespēju tikt uzklautam objektīvā tiesā, izmantotu advokāta palīdzību un piedalītos pierādījumu savākšanā.

68 — 5. panta 1. punkts.

68. Minētā valdība balstās uz 54. pantā izmantoto formulējumu “vairs nevar izpildīt”, lai *a sensu contrario* secinātu, ka sodam ir bijis jābūt izpildāmam kādā agrākā brīdī.

69. Šis arguments nešķiet pārliecinošs, jo vārdu nozīme ne vienmēr ir atbilstošs atskaites punkts, kā to vairākkārt uzsvērusi Tiesa⁶⁹; turklāt, manuprāt, izteiciena lakoniskums norāda vienīgi uz to, ka sods kļūst izpildāms tad, kad tiek iecerēts sākt jaunu procesu, bet ne agrāk, saglabājot normas lietderīgu iedarbību.

70. Tomēr 54. pants attiecas uz valsts krimināltiesību normām, kas, ņemot vērā to *ultima ratio* būtību, izslēdz jebkādu plašu interpretāciju⁷⁰, kas būtu pretrunā tiesiskuma principam⁷¹, kurš ir spēkā atbilstoši dalībvalstu

69 — 1989. gada 13. jūlija spriedumā lietā 173/88 *Henriksen (Recueil, 2763. lpp.)* ir noraidīts šis interpretācijas veids, norādot, ka “par attiecīgā jēdziena saturu nevar spriest, pamatojoties tikai uz teksta interpretāciju” (11. punkts).

70 — Berdugo, I., Arroyo, L., García, N., Ferré, J., un Ramón, J., *Lecciones de Derecho penal. Parte general*, izd. Praxis, Barcelona, 1996, 37. lpp., norāda, ka tiesiskuma princips prasa respektēt “likumam — Parlamenta monopolam — rezervētu jomu, lai definētu noziedzīgus nodarījumus un piemērotu sodus, izņemot jebkādas zemākā līmeņa aktus un ierāžas; krimināltiesību normu precīzu, konkrētu vai ierobežojošu definīciju; aizliegumu veikt plašu interpretāciju vai interpretāciju pēc analogijas *in malam partem*; apsūdzētajam nelabvēlīgo krimināltiesību normu atpakaļejošā spēka aizliegumu [...]”. Līdzīgā veidā, Vogel, J., *Principio de legalidad, territorialidad y competencia judicial, Eurodelitos. El derecho penal económico de la Unión Europea*, Tiedemann, K. un Nieto, A., izd. Universidad de Castilla-La Mancha, Cuenca, 2004, 32. lpp., uzsver, ka aizliegums veikt interpretāciju pēc analogijas un sašaurinātas interpretācijas pienākums ir atzīti visās dalībvalstīs bez izņēmumiem, jo tie izriet no tiesiskuma principa.

71 — Tiesiskuma princips ir viens no Kopienu tiesību vispārējiem principiem, cita starpā atbilstoši iepriekš minētajam spriedumam lietā *Advocaten voor de Wereld*, 46. un 49. punkts.

kopīgajām tradīcijām un kurš ir tieši⁷² iekļauts Kopienu tiesībās⁷³.

71. Neskarot šos apsvērumus, jānorāda, ka Nīderlandes valdība ir minējusi interesantu ideju par to, cik grūti ir iedomāties situāciju, kurā ar galīgo spriedumu uzliek neizpildāmu sodu⁷⁴.

72. Izvērtējot tādas normas piemērojamību, ar ko apstiprina soda, nevis sprieduma izpildāmību, ir jābūt īpaši uzmanīgam.

73. Ņemot to vērā, ir jāatšķir izpildāms spriedums (*jugement exécutable*) no sprieduma, kas paredzēts izpildei (*jugement exécutoire*)⁷⁵; lai gan Francijas tiesiskais regulējums

72 — 2005. gada 3. maija spriedums apvienotajās lietās 387/02, 391/02 un 403/02 *Bertusconi* u.c. (Krājums, I-3565. lpp., 67. punkts) ar norādēm uz 2003. gada 12. jūnija spriedumu lietā C-112/00 *Schmidberger (Recueil, 1-5659. lpp.)* un 2003. gada 10. jūlija spriedumu apvienotajās lietās C-20/00 un C-64/00 *Broker Aquaculture* un *Hydro Seafood (Recueil, I-7411. lpp.)*.

73 — Princips, kuram veltīts 49. pants Eiropas Savienības Pamattiesību hartā.

74 — “Nīderlandes valdība turklāt nevar iedomāties situāciju, kurā ar galīgo spriedumu uzliek sodu, attiecībā uz kuru kādā vēlākā brīdī varētu atzīt, ka to nekad nav bijis iespējams izpildīt” (tas apsvērumu 40. punkts).

75 — Šo divējādu situāciju var ilustrēt ar Spānijas administratīvo tiesību jēdzieniem “autotutela declarativa” un “ejecutiva”; pirmais jēdziens ir saistīts ar valsts iestāžu aktu tiesiskuma prezumpciju, ja vien tos nav pārsūdzējis viens vai vairāki adresāti, savukārt otrs jēdziens ir saistīts ar faktisko stāvokli un ļauj veikt piespiedu izpildi, ja adresāti ieibst pret lēmuma izpildi (García de Enterría, E. un Fernández, T. R., *Curso de Derecho administrativo I*, 6. izdevums, izd. Civitas, Madride, 1996, 490. un 491. lpp.).

neļauj izpildīt sodu bez jauna procesa, tas nekādā veidā nemazina sprieduma kā juridiska dokumenta spēku, kas *ipso iure* ietekmē apsūdzēto kā personu un viņa mantu, par ko liecina Burkēna atbildības pārbaude jaunā procesā, ja viņš tiktu atrasts, kā arī viņa mantas arests.

74. Vienlaikus sods kļūst izpildāms, tiklīdz ir novērsts procesuāls šķērslis, kura dēļ tam nebija praktiskas nozīmes, pārējos aspektos neietekmējot tā iekšējo spēkā esamību⁷⁶, kas jānošķir no tā efektivitātes.

75. Iepriekš izklāstīto iemeslu dēļ iesaku Tiesai interpretēt Konvencijas 54. pantu tādējādi, ka tas ir piemērojams arī sodam, kas uzlikts ar galīgu spriedumu un kuru valsts procesuālo tiesību īpatnību dēļ nekad nav bijis iespējams izpildīt.

D — *Par amnestiju, par "ne bis in idem" principu un par to atšķirīgo būtību*

76. Tas, ka es neaplūkoju veidu, kādā nāvesoda atcelšana un soda izpildes noilgums kavē Bones Tribunāla sprieduma izpildi, nav izvaiŗšanās no problēmas: tas, ka atbilde ir

76 — Neatkarīgi no tā, ka runa ir par nāvesodu, kas būtībā nav saderīgs ar brīvībām un tiesībām, kuras Eiropas Savienība neatļaidīgi aizsargā.

acimredzama, no vienas puses, un valsts tiesu ekskluzīvās kompetences respektēšana, no otras puses, padara šā jautājuma turpmāku izskatīšanu lieku un neatbilstošu.

77. Tomēr apdomības apsvērumi liek apskatīt, vismaz īsumā, amnestijas ietekmi, ņemot vērā to formu daudzveidību, kurās izpaužas šīs žēlsirdības izņēmuma mehānisms dažādās tiesību sistēmās.

78. Ženēvas konvencijas Otrais protokols⁷⁷ saista amnestiju ar miera atjaunošanu un samierināšanos pēc tādu satricinājumu periodiem, kas izraisījuši vardarbīgu konfrontāciju sabiedrībā.

79. Ir jānomierina jūtas pret ļoti precīzu etioloģiju, kuras izraisījuši kopēji notikumi un kuras politiski un sociāli šķēļ sabiedrību.

77 — Konkrētāk, tā 6. panta 5. punkts, kurā ir noteikts, ka, "izbeidzoties karadarbībai, varas iestādes cenšas veikt cik vien iespējams plašu amnestiju attiecībā uz personām, kas piedalījušas bruņotā konfliktā [...]".

80. Šī terminoloģija plašākā nozīmē⁷⁸ aptver visu veidu piedošanas vai soda samazināšanas pasākumus, tostarp apzēlošanu⁷⁹; citās nozīmēs tā attiecas tikai uz lēmumiem, ko pieņem parlaments saskaņā ar likumu pieņemšanai paredzēto procedūru.

81. Lai gan attiecībā uz šiem žēlsirdības aktiem Eiropā pastāv ievērojamas atšķirības saistībā ar tādiem dažādiem kritērijiem kā tipoloģija, mērķis un pat nodarījumu, uz kuriem tie var attiekties, būtība⁸⁰, visiem šiem aktiem ir raksturīgs tas, ka visās valstīs ar tiem var izbeigt *ius puniendi* un to rezultātā iestādes, kas nav tiesas, atceļ sprieduma krimināllietā sekas⁸¹.

82. Šis žēlsirdības aktu kopums, kas ir atšķirīgi pēc to pamatā esošām idejām, bet ir vienveidīgi no sasniedzamo mērķu viedokļa, atbilst patieso politiskas gribas izpaudumu kopumam, kas balstās uz izdevības principiem, kuri pamatojas valstu suverenitātē attiecībā uz to iekšējo konfliktu risināšanu.

78 — Bernardi, A. un Grande, C., Amnistía. La prescripción del delito y de la sanción, *La orden de detención y entrega europea*, Arroyo, L. un Nieto, A., izd. Universidad de Castilla-La Mancha, Cuenca, 2006, 260., 261. un 275. lpp.

79 — Salīdzinājumā ar citiem žēlsirdības aktiem, kas attiecas uz personu grupu, apzēlošana ir individuāla.

80 — Bernardi, A. un Grande, C., minēts iepriekš, 262. lpp.

81 — Pradel, J., *Droit Pénal général*, Parīze, 2002, 669. lpp.

83. Kopienu *ne bis in idem* principa piemērošanas jomā savstarpējai uzticībai nav jāattiecas uz gadījumiem, kad sodu neizpilda saistībā ar šo plašo valsts pilnvaru izmantošanu, jo šajos gadījumos savstarpējās atzišanas loģika vairs nedarbojas jomā, kurā likumus piemēro tiesas iestādes, tiktāl, ciktāl to tātad sagroza pārsvarā socioloģiski un politiski faktori.

84. Nav jauši, ka saskaņā ar Pamatlēmumu par Eiropas apcietināšanas orderi amnestija ir viens no obligātajiem iemesliem, lai neizpildītu sodu, kad attiecīgās valsts jurisdikcijā ir kriminālvajāšanas uzsākšana par attiecīgo nodarījumu saskaņā ar tās krimināllikumu (3. panta 1. punkts).

85. No pamattiesību viedokļa amnestija tāpat neļauj attaisnot soda neizpildi, piemērojot *ne bis in idem* principu; būtībā, neatkarīgi no fakta, ka tā varētu izrādīties bīstams instruments, kas veicinātu pamattiesību pārāk zemu novērtējumu⁸², ir vēlreiz jākonstatē divu dažādu dimensiju sajaukšana, jo amnestijas pamati ir pilnīgi atšķirīgi no pamattiesību vērtībām un to īsteno tik nenoteiktos un nestabilos apstākļos, ka tai nav piemērojami klasiskie juridiskās racionalitātes kritēriji un tā izslēdz jebkādu tiesas kontroles iespēju⁸³.

82 — Amerikas Cilvēktiesību tiesa ir kritiski izteikusies par dažām piedošanas formām 2001. gada 14. marta spriedumā lietā *Barrios Altos* pret Peru, C sērija, Nr. 45.

83 — Uz "apzēlošanu" kā "diskrecionāras varas" autonomu formu pat pēc tās definīcijas neattiecas tiesu kontrole.

VI — Secinājumi

86. Šo apsvērumu dēļ es iesaku Tiesai uz prejudiciālo jautājumu atbildēt šādi:

1990. gada 19. jūnijā parakstītās konvencijas, ar ko īsteno Šengenas nolīgumu, 54. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka viena valsts nevar saukt pie kriminālatbildības personu, attiecībā uz kuru citā valstī ir taisīts galīgs spriedums, par to pašu nodarījumu, ja šai personai noteikto sodu saskaņā ar tās valsts tiesībām, kas taisījusi spriedumu, nekad nav bijis iespējams izpildīt.